

Nr 78.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till bidrag till vissa anläggningar för vattenförsörjning och avlopp; given Stockholms slott den 25 februari 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Torsten Nilsson.

Sammanfattning.

Av arbetsmarknadspolitiska skäl föreslås, att för budgetåret 1949/50 anvisas ett särskilt anslag av 3 000 000 kronor till bidrag till vatten- och avloppsanläggningar å järnbruksorter och andra ur produktions- och exportsynpunkt viktiga orter.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet och med statsrådet Sköld anmäler chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson, fråga om anvisande av anslag till bidrag till vissa anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

I årets statsverksproposition (VI ht p. 34) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen, att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Genom beslut den 19 mars 1948 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla fem sakkunniga att i enlighet med uppdragna riktlinjer biträda med utredning rörande järnbruksindustriens arbetskraftsförsörjning.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades såsom utredningsmän ledamoten av riksdagens första kammare, landshövdingen K. J. Olsson, tillika ordförande, direktören i järnbruksförbundet G. N. Rudenstam, ordföranden i svenska metallindustriarbetareförbundet O. Westerlund, ombudsmannen i samma förbund E. E. Wilhelmsson och verkställande direktören i Fagersta bruks aktiebolag K. Hj. Åselius.

1948 års järnbruksutredning.

Utredningsmännen, vilka antagit benämningen 1948 års järnbruksutredning, ha i skrivelse den 26 november 1948 till chefen för socialdepartementet framlagt bland annat vissa förslag för lösande av vatten- och avloppsfrågorna i järnbrukssamhällena.

I en promemoria, som bifogats förenämnda skrivelse, anföres, att den viktigaste förutsättningen för att järnbruken skola få ny arbetskraft i nämnvärd omfattning är, att bostadstillgången på järnbruksorterna ökas. I anslutning härtill framhåller utredningen den stora betydelse, som frågor om vattenförsörjning och avlopp ha för bostadsproblemets lösning. Utredningen uttalar följande härom.

Dessa frågor äro olösta på många järnbruksorter. På en del orter äro förhållandena sådana, att en nyproduktion av bostäder nära nog omöjliggöres. På andra orter med ett äldre och ofta dåligt bostadsbestånd är en modernisering och förbättring av detta bestånd otänkbar utan att vatten- och avloppsfrågorna samtidigt lösas. Utredningen låter för närvarande utföra vissa undersökningar av dessa förhållanden men anser sig redan nu böra framhålla nöd-

vändigheten av att *dels* möjligheterna till statsbidrag för ordnandet av vatten- och avloppsförsörjningen ökas, *dels* större möjligheter till erhållande av byggnadstillstånd beredas för järnbruksorterna för arbete av här ifrågasvarande slag.

Anslaget för statsbidrag till vatten och avlopp utgör under innevarande budgetår 5 miljoner kronor. Anslagsbeloppets storlek möjliggör icke vatten- och avloppsfrågornas lösning på järnbruksorterna i den utsträckning, som måste anses erforderlig för att bostadsfrågan skall kunna något så när tillfredsställande lösas inom rimlig tid. Det synes därför nödvändigt att ett särskilt anslag — utöver den ordinarie medelsanvisningen — ställes till järnbruksorternas förfogande för nämnda ändamål.

Utredningsmännen ha sedermera i skrivelse den 28 december 1948 lämnat en förteckning över järnbruksorter, där planer för vatten- och avloppsanläggningar utarbetats för att möjliggöra dels nyexploatering av tomtmark, dels förbättring och modernisering av äldre bostadsbestånd. Förteckningen upp-tager följande orter, nämligen Björneborg (Visum), Kloster (Husby), Horndal (By), Garphyttan (Tysslinge), Gunnebo Bruk (Gladhammar), Svartå (Kvistbro), Bångbro (Kopparberg), Kolsva (Bro Malma), Nyhammars Bruk (Grangårde), Stjärnfors-Ställdalen (Hjulsjö), Hagfors Järnverk (Uddeholm), Munkfors Bruk (Munkfors), Åkers Styckebruk (Åker), Surahammar (Spännhyttan), Forsbacka (Valbo) och Dannemoraverken (Film).

Det sammanlagda behovet av statsbidrag för de i dessa orter planerade och aktuella vatten- och avloppsarbetena utgör 8 337 000 kronor, om statsbidragets storlek beräknas till 60 % av de totala kostnaderna, vilka uppskattats till 13 493 000 kronor. Utredningen räknar med att endast en mindre del av statsbidragsbehovet kan täckas från det ordinarie anslaget för här ifrågasvarande ändamål och anser därför att ett extra anslag å 5 miljoner kronor, fördelat på två budgetår, är behövt för uppnående av en tillfredsställande lösning av vatten- och avloppsfrågorna i de järnbruksorter, som äro i mest trängande behov därav.

Yttranden.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i utlåtande den 23 december 1948 över utredningens förstnämnda skrivelse anfört följande.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen instämmer till fullo i järnbruksutredningens uttalande angående den stora betydelse, som frågor om vatten och avlopp ha för bostadsproblemet lösning såväl när det gäller nybebyggelse som modernisering och upprustning av befintliga omoderna bostäder. Styrelsen önskar i detta sammanhang framhålla, att det inom gällande bidragsförfattnings ram synes möjligt att verksamt bidra till lösandet av bostadsförsörjningsfrågan och därmed arbetskraftsproblemet på järnbruksorterna. Antages ett program för förbättrad bostadsförsörjning på järnbruksorterna komma att innefatta nybyggnad eller därmed jämförlig modernisering av äldre bostäder till ett antal av exempelvis 1 000 lägenheter, kunna motsvarande vatten- och avloppskostnader uppskattas belöpa sig till i runt tal 3 å 4 miljoner kronor. Av detta genomsnittsbelopp kommer, om arbetet utsträcker sig över flera år, en något större del att belöpa sig på den första tiden och en något mindre på den senare. Tillämpas gällande bidragsförfattning på sådant sätt, att högsta möjliga bidrag beviljas till vatten- och avloppsföretag på järnbruksorterna, kan detta beräknas belöpa sig till mellan 50 och 75 % av anläggningskostna-

derna. Per 1 000 lägenheter torde man böra räkna med ett ungefärligt bidragsanslag till vatten och avlopp av 2 à 3 miljoner kronor.

För genomförande av ett program av nu antydd art erfordras en motsvarande förstärkning av anslaget till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är angelägen att framhålla, att det icke är möjligt att av hittills beviljade bidragsanslag disponera medel för nya vatten- och avlopps företag på järnbruksorterna. Visserligen finnes av bidragsanslaget för närvarande mellan 10 och 11 miljoner kronor formellt disponibla, men detta beror uteslutande på att styrelsen icke medhunnit att slutligt fördela ifrågavarande anslag, ehuru medlen i verkligheten redan disponerats för under utförande varande företag genom att desamma erhållit tillstånd att påbörja enligt § 3 i bidragsförfattningen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i yttrande den 12 januari 1949 anfört följande beträffande frågan om vatten- och avloppsanläggningar.

Då ett äldre samhälle, där vatten och avlopp icke finnes, utvidgas genom modern bebyggelse, som förses med dylika anordningar, bör detta rimligen ske på sådant sätt att exempelvis vattenverk och huvudledningar dimensioneras för hela samhället. Anläggningarna bli därför kostsamma i förhållande till antalet nytillkomna lägenheter. Härtill kommer att behovet av sanitära anläggningar för den gamla bebyggelsen då framträder med ökad skärpa. I vilken takt detta behov kan tillgodoses är i första hand beroende av hur stort utrymme inom investeringsbudgetens ram, som kan avdelas för sådana investeringar. I den kvot av 55 miljoner kronor som upptagits i investeringsbudgeten för år 1949 för vatten- och avloppsanläggningar torde icke i nämnvärd omfattning kunna inrymmas anläggningar för sanering av äldre bebyggelse. Arbetsmarknadsstyrelsen har emellertid för avsikt att i den mån så är möjligt inom den begränsade kvotens ram, främst i anslutning till förbättringar av det äldre bostadsbeståndet, söka tillgodose de mest trängande behoven av sanering.

Särskilt anslag för statsbidrag till vatten och avlopp i järnbruksorter finner arbetsmarknadsstyrelsen icke påkallat. Om en ökad medelstillgång för beviljande av statsbidrag skulle anses erforderlig synes lämpligare att det nuvarande anslaget för ändamålet höjes.

Departementschefen.

Vid behandlingen av årets statsverksproposition anförde jag, att bidragsbehovet intill den 1 juli 1950 för vatten- och avloppsanläggningar torde komma att uppgå till högst 26 à 27 miljoner kronor. Då ett belopp av 11,4 miljoner kronor fanns odisponerat å anslaget den 1 juli 1948 beräknades emellertid den övre gränsen för det återstående medelsbehovet ligga vid drygt 15 miljoner kronor. Med hänsyn till att den för kalenderåret 1948 fastställda totala investeringskvoten för vatten- och avloppsanläggningar av 60 miljoner kronor icke helt hade utnyttjats under året samt att investeringskvoten för 1949 nedsatts till 55 miljoner kronor syntes vidare en minskning av anläggningsverksamheten på detta område sannolik. Under rådande ekonomiska förhållanden ansåg jag mig icke heller kunna förorda den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärda ökningen av bidragsbeloppet till 10 miljoner kronor, utan föreslog att anslaget borde utgå med oförändrat belopp, 5 miljoner kronor.

Vid övervägandet av det i statsverkspropositionen upptagna anslagsbeloppets storlek hade emellertid hänsyn ej kunnat tagas till de särskilda skäl, som

järnbruksutredningen anfört för ökade statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar vid järnbruksorter. Utredningen har framhållit, att bostadsproblemet lösning på dessa orter är av avgörande betydelse för järnbrukens möjligheter att rekrytera arbetskraft. Såväl nyproduktionen av bostäder som förbättringen av det äldre bostadsbeståndet på sådana orter ha därvid ansetts oundgängligen kräva vatten- och avloppsanläggningar i större utsträckning än vad det ordinarie anslaget för ifrågavarande ändamål kan tillgodose. Dessa synpunkter ha även framhållits inom den under statsrådet Skölds ledning verksamma samarbetskommittén för produktions- och exportfrågor.

Under dessa omständigheter synas bärande skäl föreligga, att ett särskilt anslag anvisas till bidrag till vatten- och avloppsanläggningar vid i första hand järnbruksorter. Då samma behov av dylika anläggningar kan föreligga även å andra ur produktions- och exportsynpunkt viktiga orter bör anslaget få utnyttjas även för bidrag till anläggningar på sådana orter. Jag har icke någon erinran mot utredningens beräkningar av medelsbehovet för järnbruksorterna, 2,5 miljoner kronor under vardera budgetåren 1949/50 och 1950/51. Med hänsyn till den utvidgning av bidragsverksamheten som jag nyss förordat bör utöver det av utredningen beräknade beloppet anvisas ytterligare förslagsvis 0,5 miljon kronor för nästa budgetår. En häremot svarande ökning av verksamheten torde kunna rymmas inom en ram för byggnads- och anläggningsarbeten av nuvarande omfattning. Jag förordar således, att för nästa budgetår anvisas 3,0 miljoner kronor till bidrag till här avsedda vatten- och avloppsanläggningar.

Anslaget torde böra ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande. Med hänsyn till anslagets speciella ändamål bör det emellertid disponeras i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och upptagas under särskild anslagsrubrik. I övrigt torde bidrag från anslaget kunna lämnas med tillämpning av nu gällande författningar på området. Jag förutsätter därvid, att Kungl. Maj:t skall äga befogenhet att vidtaga erforderliga ändringar av bidragsgrunderna, om särskilda förhållanden skulle påkalla detta.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under sjätte huvudtiteln till *Bidrag till vissa anläggningar för vattenförsörjning och avlopp* anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Amark.